

KIRJOJA

OPPITUNTEJA YMPÄRISTÖN POLITISOITUMISESTA

Ari Aukusti Lehtinen

Yrjö Haila & Pekka Jokinen (toim.): *Ympäristöpolitiikka. Mikä ympäristö, kenen politiikka*. Tampere: Vastapaino, 2001. 310 sivua.

Paljon rummutetun bioteknologisen vallankumouksen äärellä on tähdellistä pitää mielessä aikamme kiihkeän ympäristömuutoksen taustakysymyksiä; esimerkiksi ihmisen ja luonnon suhteen perustavia epävarmuusolottuvuuksia sekä näihin liittyviä kulttuurisia vastakohtaisuuksia. Tällainen muistutus on Yrjö Hailan ja Pekka Jokisen toimittama *Ympäristöpolitiikka*. Kirja on tamperelaisten ympäristöpolitiikan opettajien ja tutkijoiden monipuolinen kartoitus suomalaisen ympäristökysymyksen synnystä - ympäristöherätyksestä - ja politisoitumisesta. Kirjan johtoaatuksena on nimenomaisesti ympäristön politisoituminen, millä viitataan ympäristöämme muokkaavien toimijoiden ristiriitaisten etujen ja tavoitteiden kilpailtuun kohtaamiseen. Kirjan tekijöiden mukaan ympäristönkäyttöön liittyvät erimielisyydet johtuvat usein pohjimmiltaan siitä, että toimijat määrittelevät ongelman eri tavoin. Politisoitumista on siis jo heti ongelman nimeämisessä ja näin myös tämän jälkeen tapahtuvassa jatkuvassa ketjureaktionomaisessa ongelman uudelleenmuotoilussa. Kirjoittajien mukaan asioiden yhteisyys syntyy niistä käydyn kiistelystä myötä - myös ympäristöpolitiikassa.

Kirja on kahdentoista kirjoittajan työryhmän reilun vuoden mittaisen seminaarityöskentelyn lopputulos. Artikkeleita yhdistää työryhmässä hioutunut teoreettinen sidos toiminnan ja toimijaverkkojen teoriaan, jota näkyvimmin on lanseerannut ranskalainen tieteenkriitikko, Bruno Latour (ks esim. Latour 1993, myös Husa & Suoranta 1998). Toimijaverkkoteoria peilaa sitä arkipäiväistä ja meille lopulta varsin tuttua tilannetta, jossa tekijää ei kyetä enää sijoittamaan kiinteästi paikalleen vaan tekijyys on sidoksissa sitä ympäröivään ja alati uusiutuvaan toimijaverkkoon. Teot ja puheenvuorot saavat hahmonsansa niiden sisältämän vetovoiman mukaisesti ja viestin vetovoimaisuus kumpuaa sen muotoilun uskottavuudesta ja sosiaalisesta kantavuudesta, kuten myöskin kulloisestakin vastaanottotilanteesta. Hyvä aloite tempaa mukaansa ja värvää uusia välittäjiä, mutta samalla viesti ja toimijuus myös muuntuu koko ajan välittäjien käsissä ja paikantuu eri tavoin eri ajassa ja tilassa. Tältä teoreettiselta pohjalta vaikuttaa mielekkäältä lähestyä aikamme ympäristöpoliittisia kiistakysymyksiä ja esimerkiksi sitä kamppailua, jossa ympäristöpolitiikan toimijat, niin yritysclusterit ja kansalaisjärjestöt kuin vaikkapa kansakunnatkin, kilpailevat uskottavuudestaan yhtä lailla kestävyuden sertifikaateilla kuin riski-indikaattoreillakin.

Paradoksaaliajattelua

Tekijät myös korostavat, että ympäristöherätyksen tuottama ympäristöhuoli on ennen kaikkea kulttuurinen näkökanta, eli tietoisuus siitä, että ympäristöongelmat ovat läsnä ja ne tulisi huomioida tavalla tai toisella kaikessa inhimillisessä toiminnassa. Näin myös luonnon "omat" toimijat ja prosessit saavat merkittävän aseman yhteiskunnassa. Luonto on yhtäaikaan osa yhteiskuntaa, mutta kuitenkin myös omalakisesti erillään siitä. Luonto on lähellä meitä, itse asiassa se on meissä esimerkiksi tuttu ja turvallisen elämän (bio)rytmittymisenä, mutta samalla se pysyy pohjimmiltaan tuntemattomana, outona epävarmuutena ja olemisen rajatekijänä. Tällainen paradoksaalinen huomio ympäristöpolitiikan aivan perustavanlaatuisessa kysymyksessä - luonnon määrittymisessä - on hyvä esimerkki kirjan lähestymistavasta. Ympäristökysymys avautuu ristiriitaisena, vastakohtaisuuksia kattavana vyyhtenä. Ympäristö on yhtä aikaa yksi ja monta. Kiehtovimmillaan kirja onkin juuri tällaisen paradoksaalisen ajattelun ruokkijana: se rohkaisee varmuuksien kyseenalaistamiseen ja se myös pistää lukijan pohtimaan moniperspektiivisesti, yllättävin siirtymin.

Paradoksaalisuus ympäristökysymyksessä viittaa esimerkiksi pienten ja sinällään lähes merkityksettömien muutosten mahdolliseen kasautumiseen peruuttamattomiksi muutosvirroiksi. Vastaavasti paikan paradoksi ilmentää yksittäisen paikan “liukuvaa” asemaa ympäristömuutoksessa. Paikallisesti huomaamaton saattaa kasvaa eri puolilla riittävästi toistettuna merkitseväksi globaaliksi siirtymäksi.

Ympäristön moninaisuutta kirjassa havainnollistetaan tieteellisen ja arkisen ympäristön vertailuasetelmilla. Tieteen ympäristö määrittyy usein ulkokohtaisesti, se on tutkijastaan erillinen kokonaisuus kun taas ihmisen arkiympäristö on koettua ja elettyä todellisuutta. Eri ihmisten ympäristöt voivat olla siinä määrin erilaisia, että niiden vertaaminen on mahdotonta. Toisaalta yhdenkin ihmisen ympäristö voi käsittää useita erilaisia merkitysulottuvuuksia, joita ei voi sovittaa yhteen ja samaan vertailuasetelmaan. Tiede pyrkii - Yrjö Hailan (*Ympäristöpolitiikka*, s. 241) sanoin - löytämään yksittäisten ilmiöiden taustalla olevia yleisiä säännönmukaisuuksia, mutta ihmisten elämän merkityksellisimmät seikat ovat päinvastoin usein yksittäisiä ja ainutkertaisia. Hänen mukaansa juuri arjen ja tieteen ympäristöjen yhteensovittaminen onkin yksi tärkeimmistä ympäristöajattelun ongelmista. Tämä haaste on myös luettavissa painokkaana viestinä abstraktin ja yleispätevyyttä tavoittelevan ympäristötutkimuksen suuntaan. Ajan ja paikan geometria ei päde eletyn ympäristön piirissä ja universalisoivat arvoarvostelmat menettävät uskottavuuttaan konkreettisissa yhteiskunnallisissa tilanteissa.

Näkymättömät ympäristötoimijat

Ympäristöpolitiikka on tehty oppikirjaksi ja samalla se on raskaslukuinen runsaassa käsitteenmäärittelyssään. Mutta käsittemäärittely avautuu myös jatkuvaksi teoreettiseksi täsmennykseksi. Ympäristön ja politiikan avainmäärittelysten kautta kirjassa sukelletaan tapaustutkimuksiin ja esimerkkeihin, joiden myötä teoreettinen näkökulma täsmentyy. Teoria on parhaimmillaan häkellyttävän konkreettista. Tapausesittelyissä läpikäydään mm. maatalouskysymystä, metsäpolitiikkaa, ilmastomuutosta, energiasektoria sekä lukuisia paikallisia ympäristökysymyksiä pääosin Tampereen seudulla. Kuvaukset rakentuvat eri tavoin toiminnan ja verkkosuhteiden teorian varaan. Kiinnostavimmillaan toimintateoreettinen analyysi on Ville Lähteen toimija-analyysissä, jossa tarkastellaan “näkymättömiä toimijoita”. Tällöin yksilökeskeisen näkökulman rinnalle nostetaan toimintaympäristöjen muotoutumisen horisontti. Kysymys, johon haetaan vastausta, kuuluu yksinkertaisesti: millä tavoin yksilö on kytköksissä maailmaansa?

Ville Lähteen mukaan kiinnostavinta on sellainen toimijuus, joka on luonteeltaan toistuvaa, jolloin sen voidaan nähdä liittyvän tapoihin, traditioihin, ammattikäytäntöihin, yhteisön sääntöihin, erilaisiin instituutioihin tai näiden ylläpitämiin ajattelutapoihin. Toisin sanoen, ihmisellä on päivittäistoimiensa kautta katkeamaton yhteys maailmaan, ja tämä toiminta on suuntautunutta; siinä heijastuu näkemys asioiden tärkeysjärjestyksestä. Tämä järjestys ei synny tyhjiössä vaan se on tottumusten ja harkitun toiminnan yhteensulauma. Siinä ilmenevät meitä ympäröivät sosiaaliset säännöt ja tavat. Näkymättömyys on tässä tavanmukaisuutta, kulttuuriimme “kivettyneitä” arvostelmia. Toiminnan tavanmukaisuus on kulttuurista jatkuvuutta ja se on usein koetuksella ympäristöherätyksen ja ympäristön politisoitumisen aikakaudella. Osa vanhoista tavoista ja totumuksista joutuu uudelleenarvioitavaksi kun taas uudet ympäristönäkökulmat vain hitaasti siirtyvät tavanmukaisen piiriin.

Onnistuneen esimerkin ympäristön monimerkityksellisyydestä ja toimijasidonnaisuudesta tarjoaa Maria Åkerman arvioidessaan suomalaisen metsäyhtiön, UPM-Kymmenen toimia Indonesiassa. Sademetsään ja sen hyödyntämiseen kytkeytyneen toimijaverkon hahmottuminen on olennaisesti riippuvainen metsän määrittelystä. Metsäyhtiön toimijakartalla sademetsä näyttäytyy ensisijaisesti puuraaka-ainevarastona, ja tässä karttakuvassa avainasemassa ovat Indonesian teollistamis- ja tuonninkorvausohjelmat sekä yritykset taustaverkkoineen. Luonnonsuojelun sademetsäkartta esittäytyy biodiversiteettivarantona, mikä nostaa esiin kansallisen metsähallinnon suojele- ja maankäyttöohjelmat, mutta myös kansainväliset suojeleorganisaatiot ohjelmanjulistuksineen, mukaan lukien uhanalaisen sumatrantiikerin. Sen sijaan ihmisoikeustarinan toimijakartassa sademetsä avautuu elinympäristönä, jossa saarten alkuperäiskansat, taustatukenaan kansainvälisesti tunnustetut ihmisoikeusartiklat, kohtaavat ylipaikallisen hallinnon ja yrityselämän intressit. Esimerkki on hyvä, se konkretisoi

ympäristön politisoitumista ja asioiden tärkeysjärjestyksen riippuvuutta keskustelunaiheen alkuperäisestä määrittelystä. Esimerkki myös sijoittaa kirjan aihepiiriä ajankohtaisesti 1990-luvulla näytävästi ylikansallistuneeseen ympäristöongelmaan.

Tieteen ja ihmisen etiikka: mahdoton yhtälö?

Åkermanin Indonesian esimerkki nousee kirjassa silmiinpistävästi esiin tavoitellessaan ylikansalliseksi (globaaliksi?) konkretisoitunutta ympäristöpoliittista näkökulmaa. Tämä on kuitenkin poikkeus muutoin lopultakin kovin kansallisesti, jopa paikallisesti Tampereelle orientoituneessa *Ympäristöpolitiikassa*. Teoksen taustoitusta tehdään suomalaisen ympäristökysymyksen lähihistorian esittelyllä, myös pääosa tapauskuvauksista kumpuaa suomalaisista esimerkeistä. Ylikansallinen ympäristökysymys on kyllä läsnä useimmassa kirjan artikkelissa, mutta ikäänkuin abstraktina yleisenä - ympäristöherätyksen lähteinä, otsoniohjelmalla, öljyn hinnanmuodostuksena etc - josta ilmaantuu virikkeitä tai paineita kansalliseen ympäristövyöhykkeeseen. Mutta varsinainen toimijaverkkoteoreettinen sovellus vain satunnaisesti kattaa ympäristökysymyksen moniskaalaisen - yksilöllisestä paikallisesta globaaliin keskinäisriippuvuuteen ulottuvan - jäsentymisen. Ympäristö on kirjassa yhtäaikaista yksi ja monia, mutta ei konkreettisesti paikkakunnittaisina, maittäisina tai (maailman)kulttuuripiireittäisinä riippuvuuksina ja työnjakoina.

Mainitun epäkohdan voi nähdä kumpuavan sinnikkästä pyrkimyksestä (luonnon)tieteen ja arjen ympäristöjen yhteensovittamiseen. Universaalisuutta tavoittelevia kriteerejä ja kulttuurisesti loputtoman erilaistunutta maailmaa pyritään kunnianhimoisesti lähentämään, mutta tehtävä paljastuu ainakin tässä kohtuuttoman vaativaksi. Ehkä se onkin mahdoton? Yritän muotoilla kysymyksen erään kirjan esimerkin avulla.

Kaisa Littunen ja Ville Lähde jäsentävät luonnon eettisen huomioonottamisen kerroksia yksilötasolta lajitasolle ja edelleen ekosysteemiselle ja globaalille tasolle (*Ympäristöpolitiikka* s. 229) luonnontieteen universaalimallien valossa, vaikka eettisen "skaaloittumisen" voisi ajatella luontevammin kumpuavan elämismaailman kokemuksellisuudesta. Tasoittaisuus laskeutuu heillä toki eletyn ympäristön piiriin lemmikkieläiminä tai pihapuina (yksilötasolla), uhanalaisina tai tuotantoeläinlajeina (lajitasolla), valaana meriekosysteemin edustajana (ekosysteemitasolla) ja vielä ilmastomuutoksena (globaalilla tasolla). Perustava järjestys on kuitenkin jostain syystä luonnontieteellinen, ei eletyn ympäristön mukainen paikallisine arkiympäristöineen sekä ylipaikallisine työnjakopaineineen ja median merkitsemine luontoineen. Eletty ympäristö voi olla - kuten kirjassa mainitaan sivulla 231 - vaikkapa päiväkodin lähimetsä tai Lapin aarnialue, mutta se on myös ja ennen muuta päivittäin suuhunlaitettua ja hengitettyä, ja näin elettyä ympäristöä. Ensimmäisessä siis sellaista, mikä on koko ajan läsnä elämismaailmassamme ja vasta sitten sellaista mihin pitää erikseen mennä.

Asioiden yhteys avautuu kirjassa pääosin tieteellisten analogiamallien (ekosysteemi, strukturaatioteoria, toimijaverkon idea etc) avulla, ei konkreettisten yhteiskunnallisten käytäntöjen piiristä, jotka kiinnittävät Suomea April -yhtiön sademetsäpolitiikkaan, Orivettä Vattenfall Ab:n sähköverkkoihin ja vaikkapa Ilomantsia maailman öljyregiimeihin. Epäilen siis, että April'n, Vattenfall'n ja OPEC'n nimeäminen ei tässä riittäisikään (tarjotun teoreettisen perspektiivin lunastamiseen), vaan olisi edettävä pidemmälle ympäristöpolitiikan aikalaismailmaan. Kirjan subjekti on pääsääntöisesti Suomi, ei vielä se hybridinen muutosprosessi toimijoineen ja toimintaympäristöineen, joka ehdollistaa elämänpöytämeidän ylipaikalliseksi sopeutumiseksi ja säätelyksi. Ympäristö on tässä kirjassa, muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta, suomalaista ympäristöä teoreettisen keskustelun illustraationa. Ympäristö vain marginaalisesti esiintyy osana spekulatiivisen talouden aika-tilasidonnaista riskinarviointia tai hallitustenvälistä sopimusmuotoilua. Toimijoista tai toimijaverkoista ei vielä puhuta niiden konkreettissa ylikansallisessa kehityksessä, vaan vain tieteen abstraktioiden tuottaman turvaetäisyyden takaa, ikäänkuin saarekkeina yleisen käsitteellistämisen keskellä. Tällaiseen ylikansalliseen paikantamiseen toimijaverkkoteoreettinen lähestymistapa antaisi kuitenkin hyvin tilaa.

Kuinka luonto puhuu, miten luontoa luetaan?

Voi olla, että tämä ongelma takautuu siihen metaforiseen kysymykseen, joka toistuu kirjan sivuilla sekä on otsikkotasoisesti läsnä eräässä kirjan taustalla olevassa tutkimusprojektissa. Emil Aaltosen Säätiön rahoittamassa tutkimuksessa on selvitetty sitä, “kuinka luonto puhuu?” Luonnon puhuntaa teoksessa etsitäänkin sekä tieteen/teorian että elämismailman ‘ympäristöjen’ kautta, vaikka kirjan kysymyksen voisi yhtä lailla - ehkä osuvamminkin - tiivistää konstruktionistiseen muotoon, miten luontoa luetaan? Luonnon puhunta ja lukeminen kohtaavat tietysti koko ajan käsittämisen ja käsitteellistämisen käytännöissä, ja tätä käsitekeskeisyyttä kirjan tekijät korostavatkin ansiokkaasti. Haila ja Jokinen (*Ympäristöpolitiikka* s. 274) kiteyttävätkin että: “*Teoreettisen ajattelun perustavan osan muodostavat käsitteet. Teoriat muodostavat käsitteiden ja niitä tukevien mallien sekä empiiristen tulosten kokonaisuutena. Käsitteiden hedelmällisyyden määrää se, missä määrin ne avaavat mahdollisuuksia tarkastella ongelmia uudella tavalla ja päätyä niiden suhteen uudenlaisiin ratkaisuihin. Teoriat ovat siis ajattelun apuneuvoja, ja hyvä teoreettinen ajattelu on neuvokasta ajattelua*”.

Yllä kirjoitettu on kuin suoraan Andrew Sayerin *Method in Social Science* -teoksesta (Sayer 1992, ks. myös Sayer 1999). Sayer on profiloitunut tieteellisen realismin erään version - kriittisen realismin - metodologina, joka painottaa havaintojen teorialatautuneisuutta ja näkee teorian juuri käsitteenmuostukseen kytkeytyneenä. Sayerin realismi on kuitenkin kaukana siitä tieteellisestä realismista, johon Ville Lähde (*Ympäristöpolitiikka* s. 252) viittaa arvostellessaan realismin tiedekäytäntöjä, joissa *teoriat otetaan kirjaimellisesti todesta, jos ne on perustellusti johdettu tarkoista havainnoista*. On varmasti niin, että tieteellisiä realismeja on niin monta kun on niihin viittaajiaakin, mutta tässä yhteydessä epäselvyys on jotenkin syvemmällä. Etäisyydenotto tieteellisestä realismista tapahtuu jo johdannossa ilmaistussa rajautumisessa konstruktionistiseen tutkimusotteeseen, viittausyhteytenä Yrjö Hailan ja Richard Levinsin *Ekologian ulottuvuudet* vuodelta 1992. Mutta tällainen rajanveto osoittautuu ongelmalliseksi silloin, jos matkan varrella kuitenkin lähestymistapa ja käytetyt kategoriat osin sitoutuvat realistiseen metodologiaan, olivat ne sitten luonnontieteellisiä tai yhteiskuntateoreettisesti informoituja. Eksplisiittisempi metodologia ainakin auttaisi edellä käsitellyn saarekkeiseen yhteiskunta-analyysiin ongelmiin.

Lopulta kysymys palautuu käsitelmäärittelyyn. Kuinka teorialatautuneita käytetyt käsitteet ovat ja kuinka pohditusti ja johdonmukaisesti niitä käytetään? Käsillä olevan teoksen lähestymistavan (käsitteellistä) johdonmukaisuutta on työstetty määrätietoisesti ja lopputulos onkin pääosin hyvä, ottaen huomioon sen, että tekijänä on monipuolinen tutkijaryhmä. Tekijät rohkenevatkin kirjoittaa kollektiivisessa me-muodossa, ja paljastavat kirjoitusvastuun jaon vain sisällysluettelossa. Pohditun ja yhteisen tekemisen mielikuvaa vahvistaa vielä liitteenomainen sanasto kirjan lopussa. Paikoitellen kuitenkin käsitelmäärittelyt jäävät ohuiksi ja kiireellä tehdyn oloisiksi. Monipuolisempi sosiaaliteoreettinen kirjallisuusviitteistö olisi varmasti selkeyttänyt sellaisen avainkäsitteiden kuten ‘diskurssin’, ‘identiteetin’, ‘instituution’, ‘yhteisön’ ja vaikkapa ‘kansalaisyhteiskunnan’ sisältöä ja käyttöyhteyksiä. Nyt osa määrityksistä jää kovin epäinformatiiviseksi. ‘Kansalaisyhteiskunta’ käyköön tässä esimerkistä.

Kansalaisyhteiskuntaan viitataan teoksessa useassa kohden ja myös sanastossa se määritellään, mutta jostain syystä termi peilaa vain emansipatorista osaa kansalaisyhteiskunnasta; siis sitä osaa, joka toimii yhteiskunnassa vapaaehtoisina muodostumina, kuten kansalaisjärjestöinä ja -liikkeinä ja jonka profiili on luonteeltaan ei-hierarkkinen ja usein verkostomainen (*Ympäristöpolitiikka* s. 305). Tästä kansalaisyhteiskunnan määrittelystä on jäänyt pois se kansalaisyhteiskunta, joka muotoutuu tavallisten ihmisten arkisessa päivittäisyydessä - so. Ville Lähden jäsentämässä tavanomaisuuden rutiineissa - kuten myös sellaiset liikehdinnät, jotka ovat pikemminkin repressiivisiä luonteeltaan. On myös mahdollista kysyä (konstruktionistisesti), mikä liike ei olisi repressiivinen jostain suunnasta katsottuna. Tässä ikään kuin *Ympäristöpolitiikan* kirjoittajat sortuvat essentialistiseen rajaukseen vaikka ovat aiemmin ohjelmallisesti pyrkineet juuri vapautumaan tällaisesta kohden konstruktionismia. On myös mahdollista ajatella, että kirjoittajakollektiivin kurinalainen metodologinen rajautuminen yhdessä me-muotoisen argumentaation kanssa on vaatinut veronsa. Lopputulos on kompromissi, joka elää eri tekijöiden persoonallisissa käsissä ja käsitteissä.

Kokonaisuudessaan kirja on kuitenkin komea näytö tamperelaisen ympäristöpolitiikan nousujohtoisen profiilista sekä myös tärkeä dokumentti suomalaisen ympäristöpolitiikan oppihistoriassa, askel eteenpäin kymmenen vuoden takaisesta *Ympäristökysymyksestä* (Massa & Sairinen 1991). Seuraava kirja tulee olemaan väistämättä

kansainvälisempi, eurooppalaisempi ja globaalimpikin luonteeltaan, mutta käsillä olevassa on jo hyvä evästys tähän suuntaan. Voi myös olla ennustettavissa, että ympäristöpolitiikan, kuten yhteiskunnallisen ympäristötutkimuksenkin yksi keskeinen tuleva suunta saattaa avautua *Ympäristöpolitiikan* lopussa esitellyn biopoliittisen näkökulman avulla. Tämä Foucault’lainen käsite, joka viittaa ihmisen ja ympäristön normitettuun yksiperspektiiviseen hallintaan, nousee esiin Yrjö Hailan ja Pekka Jokisen kirjoittamassa inspiroivassa loppuluvussa (ks. myös Haila 2000) ja se on mahdollista lukea viitoituksena kohti täsmennettyä ympäristön- ja vallankäytön analyysia. Biopolitiikka voisi itse asiassa avata myös uusia näkökulmia kansalaisyhteiskuntaan: valtaa palvelevan kurinalaisuuden ja normaaliuden määrittelyssähän kansalaisyhteiskunnalla on aina ollut keskeinen sijansa.

Lähteet:

- Haila, Y. & R. Levins (1992). *Ekologian ulottuvuudet*. Vastapaino, Tampere.
- Haila, Y. (2000). Ekologiasta politiikkaan: kurinpitoa vai solidaarisuutta? *Tiede ja Edistys* 25:2, 81-96.
- Husa, J. & J. Suoranta (1998). Bruno Latour - modernin ja postmodernin tuolla puolen. *Niin&Näin* 2, 30-36.
- Latour, B. (1993). *We Have Never Been Modern*. Harvard University Press, Cambridge.
- Massa, I. & R. Sairinen (1991). *Ympäristökysymys*. Gaudeamus, Helsinki.
- Sayer, A. (1992). *Method in Social Science*. Routledge, Lontoo.
- Sayer, A. (1999). *Realism and Social Science*. Sage, Lontoo.